

Història de la Llengua Catalana

1.- Llatí i català o valencià

L'escriptura fixa un moment determinat i una variant particular d'una llengua, que divergeix de la varietat parlada i contrastada amb el curs evolutiu d'anys i segles. Això li passa al llatí vulgar, que cada vegada es distància més del llatí culte. A partir del segle VII, el llatí culte es quasi patrimoni dels eclesiàstics i el poble s'expressa en una llengua descurada (preromanç). Després en la mesura que el creixement econòmic comportava un augment en les necessitats de l'escriptura, l'aparició del romanç escrit anà generalitzant-se. Malgrat això, cal esperar al segle XI, per trobar-se frases de certa extensió que ens permeten parlar d'una prosa romànica: són sobretot, juraments de fidelitat i expressions relacionades amb la vida econòmica.

2.- El naixement del català o valencià

Segons el major o menor grau d'intensitat de la romanització s'haurien generat tres zones distintes a l'hora d'originar-se la llengua:

- Una romanització forta, de l'Empordà a la Cerdanya, on s'origina el català oriental.
- Una romanització feble, Andorra i alt Urgell, bressol de la modalitat occidental, i
- Una romanització inexistent, els Pallars i la Ribagorça, on la romanització coincideix amb la introducció del romanç català.

L'origen del valencià a o català a València és un procés que s'extén la llarg de tota l'Edat Mitjana, en la qual tingueren un important protagonisme demogràfic els catalano-occidentals. Per això, cal tenir en compte que el substrat preromà difícilment podia revifar a través d'un àrab massivament adoptat per la població autòctona de les terres valencianes en el moment de la conquesta de Jaume I.

3.- De la derrota de Muret la compromís de Casp: l'expansió de la llengua.

3.1.-Context històric

El període comprés entre 1213, data de la derrota de Muret, i 1412, data del Compromís de Casp, acoten una etapa d'expansió política i difusió màxima de la llengua catalana.

A partir de 1213, els interessos de la corona catalano-aragonesa apunten cap al sud i cap a l'est. Això comporta la conquesta de les Illes Balears i la creació del nou regne de València. A mitjan segle XIII es produeix als països mediterranis una revolució comercial que fa del tràfic mercantil el factor bàsic del desenvolupament econòmic. La burgesia naixent imposa una mentalitat nova i determina l'expansió mediterrània a través de la diagonal insular Mallorca-Sardenya-Sicília, el domini del qual protegia la ruta de les espècies distribuïdes a tota la Mediterrània occidental. A mitjan s. XIV, les naus catalanes han sentat colònies fins i tot a Grècia i l'Orient Mitjà, desbancant els genovesos, pisans i venecians en el predomini marítim.

En aquest moment històric es situa l'obra extraordinària de Ramon Llull, hereu de la llengua ja molt desenvolupada, que ell acreix i fa més apta per a l'expressió literària, científica i filosòfica.

En aquest moment històric hi ha un sentiment unitari entre els pobles catalanoparlants. El vehicle d'aqueixa cohesió idiomàtica fou la Cancelleria reial, conjunt d'escrivans al servei dels reis que marquen les pautes d'escriptura en tot l'àmbit lingüístic, i en les quals es reconeixen els usuaris de la llengua escrita. És per això, que la nostra cultura fou una de les capdavanteres a l'europa de l'època i l'aportació literària figura entre les més notables.

Trobem escriptors com Arnau de Vilanova, Eiximenis, Bernat Metge, Antoni Canals, Vicent Ferrer, Anselm Turmeda, i els preludis de la novel·la cavalleresca. Tanmateix, per davall d'aquest panorama de creixença i plenitud aparent comencen a gestar-se futurs desequilibris. El despoblament de Catalunya, a causa de les èpoques de fam i epidèmies de pesta crea canvis socials, econòmics i humans. Mentrestant, al regne de València, al llarg del segle XIV, s'imposa la dinàmica classe mercantil. Aquest desequilibri s'accentua a partir del 1412. El rei Martí l'Humà havia mort en 1410 sense descendència i els compromissaris de les corts elegiren, a Casp, Ferran d'Antequera

com a nou rei. El casal de Barcelona cedí pas a la dinastia castellana dels Trastàmara, fet que no seria positiu per al futur de la llengua.

3.2.-L'expansió peninsular

En l'època final de la sobirania musulmana, les terres valencianes es trobaven dividides en tres regnes taifes: Sogorb, Alzira-Xàtiva-Dénia i València, on regnava Zayyan. La iniciativa de conquesta fou primer dels grans nobles aragonesos, però, a partir de la presa de Morella per Blasco d'Alagó, Jaume I assumí la direcció de la campanya. Després d'una etapa a l'àrea castellonenca, es produí la capitulació de València (28 de setembre de 1238). L'última etapa de conquesta (1243-1245). Així, el nou regne es vinculava a la corona i assolí un estatus propi. El 1245 pel tracta d'Almizra (hui Camp de Mirra), se'n fixaven els límits meridionals amb Castella en la línia Biar-Busot.

Ara també ens interessa conèixer quin tipus de contacte lingüístic hi hagué en l'època de colonització posterior a la conquesta. Hem de pensar que en 1272 la proporció de pobladors al País Valencià era de 30.000 cristians enfront de 200.000 musulmans, i que aquests constituïren el contingent de població majoritari fins al s.XVI. Sota el poder cristià la població arabitzada, coneguda amb el nom de *mudèjars*, conserva els costums, la religió i la pròpia llengua, un dialecte de l'àrab vulgar, anomenat *algaravia*. Tot i haver un cert bilingüisme, la comunicació amb els nous pobladors s'ha de produir a través de "torsimanys", generalment jueus.

Respecte a la llengua, en la conformació lingüística de les terres valencianes es produeixen dos fets: la delimitació entre el català i l'aragonés-castellà i l'aparició d'una modalitat de català occidental (on es troba el dialecte valencià).

L'actual frontera lingüística resulta d'un procés de repoblament cristià, que es perllonga fins al segle XVII, com a conseqüència dels assentaments cristians en les poblacions abandonades pels moriscos. A les comarques interiors predominaren els repobladors aragonesos, que es regien pel fur d'Aragó. A les comarques costaneres, la majoria de repobladors foren catalans que es regiren pels furs de València.

3.3.- L'expansió mediterrània

Consumada la conquesta de les Illes Balears i del Regne de València, els interessos expansionistes de la burgesia comercial es fixaren en la Mediterrània. Efectivament, el 1303 s'inicià l'expedició a Orient, que es traduí en la fundació dels ducats d'Atenes i Neopàtria, sotmesos a la Corona. Finalitzada aquesta dominació el 1388, la nostra llengua no hi arrelà en aquestes terres, però si s'enriquí amb uns manlleus lèxics, especialment del vocabulari marítim com són *galera*, *xarxa*, i altre lèxic com *codonyat*, *prestatge*, etc.. . Però la iniciativa més ferma d'aquest període expansionista fou la conquesta (1323-1324) i la colonització (a partir de 1364) de l'illa de Sardeya, on ha perviscut fins hui, en la ciutat de l'Alguer, un dialecte del català oriental molt influït pel sard, la llengua romànica autòctona.

Del compromís de Casp a la revolta de les Germanies: la plenitud de la llengua

(1412- 1522)

El període comprès entre el Compromís de Casp (1412) i la revolta de les Germanies (1529-1522), es caracteritza per una desincronització en els vessants demogràfic, econòmic, social, polític i literari entre els diversos països de la Corona d'Aragó.

Els Trastàmara, els monarques que ara ocupen el poder en la Corona d'Aragó, eren castellans excepte Ferran *el Catòlic*. En els seus àmbits cortesans, el castellà és la llengua dominant i la llengua catalana passa a un segon terme a nivell de poder encara que el poble l'empra de manera total. Durant el segle XV el Principat i les Illes Balears pateixen conflictes i epidèmies que fan disminuir la població, en canvi, el regne de València coneix al segle XV un auge econòmic relatiu, fonamentat en la base camperola musulmana i en la incorporació de recursos humans i monetaris, procedents en bona part del Principat, que afavoriren una certa estabilitat financera. El període a més coincideix en l'esplendor de la literatura catalana a València i amb grans realitzacions arquitectòniques del gòtic civil: llotges de València (1487-1548), palau de la Generalitat

(iniciat el 1482), torres de Quart de València (1441-1460). Amb Ferran *el Catòlic* s'estancà el creixement comercial, augmenta el deute públic i hi ha motins constants.

A la mort de Ferran el Catòlic, les tensions acumulades a València, agreujades per les epidèmies de pesta i l'amenaça dels pirates nord-africans, esclataren en el complex moviment de les Germanies (1519-1521). La petita burgesia i el poble baix s'hi revoltaren contra la noblesa absentista i els moriscos que la sustentaven. Després d'una fase moderada el conflicte es radicalitzà. Finalment molts dels cabdills agermanats foren morts i el moviment fou esclafat pel nou monarca Carles I d'Àustria, que delega la repressió en la virreina Germana de Foix. La desfeta de les Germanies repercutí en la decadència de la indústria i del comerç valencians i indirectament en la castellanització lingüística, ja que la noblesa i els escriptors arrimats a aquesta classe social foren els primers en adaptar-se a aquesta nova situació lingüística. És ara quan moltes de les obres teatrals s'escriuran en castellà perquè s'han d'interpretar a la cort i igualment la poesia comença a canviar de llengua i imitar la manera de compondre castellana.

Unes dades que demostren el canvi lingüístic, i el prestigi social i polític que adquirí el castellà després de l'entrada dels virreis, que tenien el castellà com a llengua pròpia, és l'edició bibliogràfica de l'època. El percentatge de llibres editats en cada llengua fou:

Anys	Valencià	Llatí	Castellà
1490 – 1506	46%	49%	4%
1510 – 1524	26%	28%	45%